

Uit de Praktijk

Erectiestoornissen als relatiestoornis^o

Herman Musaph*

Kort geleden werd ik opgebeld door een uroloog in de provincie, die mij vroeg een 40-jarige man te zien, die hij op verzoek van de huisarts had onderzocht. De patiënt had enige jaren last van een zwakke erectie. De uroloog kon bij uitgebreid onderzoek, ook endocrinologisch, geen enkele afwijking vinden en hij veronderstelde, dat de klacht zuiver van psychische aard zou zijn. Hij was benieuwd wat ik ervan vond.

Vorige week zag ik de man, die gelukkig zijn even oude vrouw had meegenomen. Zij zijn twintig jaar getrouwd en hebben twee dochters van resp. 18 en 16 jaar.

Als het echtpaar gaat zitten, merk ik dat de vrouw zich zo opstelt, dat ik wel de indruk moet krijgen dat het om de man gaat. Als ik na een paar algemene opmerkingen terzake wil komen, knikt de vrouw in de richting van de man. Deze vertelt al vanaf het begin van het huwelijk onder een zwakke erectie te lijden. Hij kan dat goed vergelijken met de erecties die spontaan en onverwacht optreden. Deze zijn uitstekend. Ook het ejaculatiemechanisme is intact. Hij heeft met zijn vrouw twee tot drie maal per week samenleving, waarbij de ejaculatie optreedt bij een erectie van wat hij noemt 'ongeveer 50%'. Dat stoort hem nog steeds, want hij verlangt lichamelijk nog steeds naar zijn vrouw.

De huisarts heeft hem, vóór de verwijzing naar de uroloog, nog uitvoerig nagekeken en geen organische afwijkingen gevonden. Trouwens, hij voelt zich verder kerngezond, doet zijn werk met plezier. De relatie met zijn dochters zou uitstekend zijn, hetgeen de vrouw spontaan bevestigde.

Bij zo'n langdurig bestaande erectiezwakte met in de anamnese gegevens, die wijzen in de richting van een psychogenese, is de vraag naar ou-

^o geaccepteerd 1 maart 1987

* psychiater, C. v. Rennesstraat 30, 1077 KX Amsterdam

ders en vroegere gezinsleden voor de hand liggend. Hij vertelt, dat zijn vader nog leeft, flink is voor zijn leeftijd en zelfstandig woont. Patiënt heeft wel normale omgang met zijn vader, maar echt diepgaand contact heeft hij nooit met hem gehad. Zijn moeder is vijf jaar geleden aan borstkanker overleden. Met haar had hij meer contact, vooral omdat er zo'n goed contact bestond tussen zijn moeder en zijn vrouw en de kinderen. Patiënt komt uit een groot gezin met acht kinderen, waarvan hij de jongste is. Probleemkind is hij nooit geweest. Zijn opleiding is vlot verlopen.

Bij zo'n glatte anamnese krijgt men het gevoel, dat er nog iets essentieels aan het verhaal ontbreekt. Ik kijk de vrouw aan en vraag op zo weinig suggestief mogelijke toon: 'Wat is nou uw mening over de klacht van uw man?' De vrouw krijgt geen kans te antwoorden. De man springt in het gesprek en zegt met nadruk en niet zonder triomf: 'Ik heb een vriendin'. De vrouw kijkt opgelucht en zucht diep. Dan vraag ik er meer over te vertellen. De man komt met het verhaal, dat hij al jaren verschillende vriendinnen heeft gehad en nu het laatste jaar een 18 jaar jongere, ongetrouwde vrouw, die een jaar geleden bij hem haar hart kwam uitstorten na het verbreken van een relatie. Patiënt had toen ook juist zelf een relatie met een vriendin verbroken, omdat deze niet als bijwage in zijn huwelijksrelatie wenste te fungeren. Een poging tot coitus bij zijn nieuwe vriendin mislukte wegens een totale impotentia erigendi. De relatie en het vrijen worden tot op de huidige dag gecontinueerd evenals de totale impotentia erigendi. Patiënt kan in deze situatie wel bij zijn vrouw penetreren, hetgeen twee tot drie maal per week gebeurt, maar de erectie is in zijn ogen onvoldoende. Wegens beide erectiestoornissen consulteerde hij de huisarts met het bovengenoemde gevolg.

Toen de man dit alles had verteld, veranderde de houding van de vrouw. Zij nam het woord om met klem mee te delen, dat zij er genoeg van had haar man steeds met andere vrouwen te delen. Zelf had zij nog nooit in haar leven met een andere man seksuele omgang gehad. Waarom moest hij het toch steeds weer bij anderen zoeken? Zij voelde zich in haar vrouw-zijn zwaar beledigd. Nu de kinderen groot waren, was zij in staat voor zichzelf te zorgen. Als hij niet zou ophouden met dit gedrag, betekende dit het einde van het huwelijk. De man reageerde alsof hij de houding van zijn vrouw onbegrijpelijk vond. Hij zei met klem: 'Maar ik mag toch wel vriendinnen hebben?' Ik zei, dat dit verschil van mening wel eens veel ernstiger zou kunnen zijn dan erectiezwakte en dat het één te maken zou kunnen hebben met het andere. Ik stelde voor, dat de man de volgende keer alleen zou komen om meer inlichtingen te verkrijgen over de achtergronden van zijn promiscue gedrag.

De man kwam inderdaad alleen, een kwartier te laat. Hij begon zijn verhaal zonder zich te verontschuldigen. Hij onderstreepte, dat hij kwam wegens de erectiezwakte bij zijn vrouw en zijn totale impotentie bij zijn vriendin. Om dit nog eens extra te benadrukken vertelde hij, dat zijn vriendin 's nachts als hij sliep, heel gemakkelijk een goede erectie van zijn penis kon bereiken, maar dat deze erectie volkomen verdween zodra hij wakker werd. Een duidelijker voorbeeld van psychogene impotentia erigendi had hij niet kunnen geven. Verder vertelde hij spontaan, dat hij als hij nu moest kiezen, hij zijn vriendin zou kiezen om verder mee door het leven te gaan. Toen ik hem verzocht dit uit te leggen, kwam hij los: Hij had al jaren veel kritiek op zijn vrouw. Ze betuttelde hem, domineerde te veel, gaf hem te weinig ruimte in het gezin. Zijn moeder was ook zo overheersend en betuttelend in het ouderlijk gezin opgetreden. Hoe hij zich als kind hiertegen had verzet zonder enig resultaat. Hoe hij bij de vele vriendinnen die hij tijdens zijn huwelijk had 'versleten', steeds weer genoot van hun afhankelijke opstelling, van hun adoratie, van het feit, dat ze de leiding uit handen gaven. Het waren allemaal jonge, ongehuwde vrouwen, die aan het begin van hun seksuele leven stonden en hem een vader-dochter verhouding opdrongen. Als hij dan een zwakke of geen erectie bij zijn jonge vriendinnen vertoonden, zeiden ze in het begin allemaal: 'Oh, dat is niet belangrijk, we vrijen toch fijn'. Maar al deze relaties bleken van korte duur.

Patiënt meende eerlijk te moeten zijn en vertelde zijn vrouw al deze verhalen over zijn amoureuze perikelen. Zonder het te weten drong hij zijn vrouw hiermee nog meer in de moederrol en zichzelf in die van de zoon, die betutteld wordt op grond van zijn gedrag buitenshuis.

Ik trachtte hem duidelijk te maken, dat hij de keus had tussen het continueren van zijn gedrag met als gevolg, dat zijn huwelijk stuk zou gaan of te trachten de vooral onopgeloste conflicten uit zijn jeugd met deskundige hulp op te lossen. Ook dan bestaat het gevaar, dat zijn huwelijk stuk loopt. De partnerkeuze destijds is kennelijk voor een groot deel bepaald door spanning tussen hem en zijn moeder en die spanning werd in de relatie met zijn vrouw gecontinueerd. Mijn advies luidde dan ook: psychotherapie. Over de vorm daarvan, kon ik me niet uitlaten, daarvoor wist ik te weinig van de vrouw. Waarom heeft zij al die jaren het promiscue gedrag van haar man getolereerd? Of er althans zo weinig tegen geprotesteerd? En waarom hebben de echtelieden in de twintig jaar van hun huwelijk geen modus vivendi kunnen vinden om de man niet te irriteren met betuttelend gedrag? En welke rol hebben de kinderen bij dit alles gespeeld?

Vragen, die meespelen in de indicatie tot een bepaalde therapeutische strategie. Aangezien de man ver van Amsterdam woont, verwees ik hem

naar een collega dichter bij huis. Deze zal zeker trachten meer gegevens op te sporen en dan naar staat van zaken te handelen.

Voor ons is nu van belang dat wij voor de zoveelste keer kunnen constateren, dat seksuele klachten niet automatisch met een sekstherapie behandeld dienen te worden. Dit voorbeeld toont aan, dat zij alarmsignalen zijn in een emotionele relatie, waarin onverwerkte conflicten van vroeger, meestal uit de kinderjaren, een rol spelen. Als men dan de man of de vrouw of het echtpaar werkelijk wil helpen, zal men moeten trachten de werkelijke oorzaken op te sporen, uit te pellen en te behandelen. De erectiestoornis van deze man is een relatiestoornis, gefixeerd in de structuur van zijn persoonlijkheid. Hij maakt de indruk op dwangmatige wijze partners te kiezen, die zijn afwijking onderhouden en korte tijd accepteren. Dit gedrag versterkt dan zijn zelfgevoel en eigenwaarde, die vermoedelijk door de ouderlijke gezinsstructuur zwaar beschadigd zijn. Misschien kan patiënt later zijn erectiestoornis dankbaar zijn, omdat die hem op het spoor van werkelijke hulp – in de zin van deskundige explorerende psychotherapie – heeft gezet.

Samenvatting

SB6.11
SB6.043

Verslag van een anamnese van een echtpaar. De man is veertig jaar, lichamelijk gezond, maar lijdt sinds jaren aan een erectiezwakte bij zijn vrouw en aan een totale impotentia erigendi bij de vele jonge, ongehuwde vrouwen waarmee hij een relatie probeert aan te gaan. Deze jongen vrouwen zien enorm tegen hem op.

De erectiezwakte blijkt psychogeen bepaald te zijn. Hij onderhoudt een betuttelende houding van zijn vrouw, waartegen hij in opstand komt, maar die hij kennelijk onbewust provoceert. Deze relatie is identiek aan die met zijn hem betuttelende moeder.

Het promiscue gedrag kan worden gezien als een poging zich van de betutteling te ontdoen. De erectiestoornis kan als een relatiestoornis worden gezien, waarvan de infantiele wortels in een explorerende psychotherapie bloot gelegd en behandeld dienen te worden.

Summary

A case history of a 40 year old married man. He suffers from weak erections during intercourse with his wife and a total erectile impotence during love making with many young, unmarried women. The impotence appears to be totally psychogenic.

His core problem was the patronizing behaviour of his wife; psychologically speaking she puts him in a mother-son relationship. He tried to escape from this situation by promiscuous

behaviour with young, unmarried girls who are submissive to him, just like he was submissive to his mother. His complaint was an expression of a disorder in relationship with his wife. It is possible that he repeats the relationship with his patronizing mother.

Explorative psychotherapy was advised in order to overcome an infantile emotional conflict situation, which expressed itself in erection problems and promiscuous behaviour.